

Φόβος - αγωνία και σύγχυση

16 Οκτωβρίου 2010 11:45 πμ

Γράφει ο ΔΗΜΗΤΡΗΣ Γ. ΓΡΗΓΟΡΟΠΟΥΛΟΣ (+2019)

Κάθε ερώτημα του ανθρώπου σχετικά με το παρελθόν, το παρόν και το μέλλον της ύπαρξής του είναι ερώτημα που προκαλείται με αίτιο την αγωνία.

Ταυτόχρονα τα ίδια τα ερωτήματα προκαλούν αγωνία. Ο λόγος είναι προφανής. Είναι η αγωνία για την ύπαρξη, για το είναι. Χαρακτηριστικό δείγμα είναι τα ερωτήματα: «Ποιοι είμαστε; Από πού ερχόμαστε; Προς τα πού πηγαίνουμε; Τι μας περιμένει»;

Όλα αυτά μας κάνουν να τα έχουμε χαμένα, έστω κι αν δεν λειτουργούν πάντοτε συνειδητά. Το κακό όμως είναι ότι όταν η κατάσταση αυτή γίνει πιο συγκεκριμένη, τότε γίνεται φόβος. Έχει δίκιο ο B. Russel όταν λέει ότι η θρησκεία στηρίζεται προπαντός στον φόβο και ότι ο φόβος είναι το θεμέλιο του παντός.

Φόβος μπροστά στο μυστήριο, φόβος μπροστά στην αποτυχία, φόβος μπροστά στην ελευθερία (όταν δεν ξέρουμε τι να την κάνουμε), φόβος μπροστά στον θάνατο. Ο φόβος, λέει ο ίδιος φιλόσοφος, είναι η μητέρα της σκληρότητας και δεν είναι θαύμα που σκληρότητα και θρησκεία πάνε χέρι - χέρι και αυτό οφείλεται στο ότι και οι δυο πηγάζουν από τον φόβο. (Τα μεγαλύτερα εγκλήματα στην Ιστορία έγιναν και γίνονται στ' όνομα της αλήθειας και της θρησκείας).

Όπως η ψυχανάλυση έτσι και ο υπαρξισμός ασχολείται περισσότερο με την αγωνία παρά με τον φόβο. Αυτό συμβαίνει, όπως λέει ο Tillich, γιατί η ύπαρξη κινδυνεύει περισσότερο από την αγωνία παρά από τον φόβο. Ο ίδιος συσχετίζει τις δυο έννοιες και συμπεραίνει ότι έχουν την ίδια οντολογική ρίζα. Διακρίνονται αλλά δεν χωρίζουν. Η μια έννοια ενυπάρχει στην άλλη. Η αγωνία κεντρίζει τον φόβο και ταυτόχρονα στρέφεται προς τον φόβο. Η αναφορά τους εκφράζεται στο παράδειγμα του θανάτου. Ο φόβος του θανάτου έχει ως αντικείμενο το ίδιο το προβλεπόμενο συμβάν του θανάτου, ανεξάρτητα από το πως αυτό θα προέλθει. **Η αγωνία του θανάτου έχει ως αντικείμενο το απόλυτο άγνωστο μετά από τον θάνατο.** Πρόκειται για την αγωνία απέναντι στην έσχατη ανυπαρξία, κάτι που έκανε τον Σάρτρ να πει, ότι καλύτερα να υπάρχει μια κόλαση κι ας πηγαινα εκεί. Η μόνη διέξοδος που έχει η αγωνία είναι να μετατραπεί σε φόβο, ν' αντικειμενοποιήσει δηλαδή τον φόβο, γιατί έτσι μόνο μπορεί να ενεργοποιήσει το θάρρος ως αντίδοτο του φόβου. Την ίδια διέξοδο έχει και ο τρόμος.

Ο Tillich ορίζει την αγωνία ως «υπαρξιακή συνειδητοποίηση της ανυπαρξίας». Πρόκειται για την αγωνία του μη όντος. Διακρίνει δε τρεις τύπους αγωνίας ανάλογα με τις απειλές που δέχεται η ύπαρξη από το μη ον. Πρόκειται για την αγωνία της μοίρας και του θανάτου, την αγωνία της έλλειψης νοήματος και την αγωνία της ενοχής και της καταδίκης. Ο ένας τύπος ενυπάρχει μέσα στον άλλο με κυρίαρχο όμως τον πρώτο. **Η αγωνία της μοίρας και του θανάτου είναι η πιο βασική, αναπόφευκτη και καθολική αγωνία.** Η αγωνία του θανάτου εμπεριέχει την αγωνία της μοίρας που έχει τον χαρακτήρα του τυχαίου, του απρόβλεπτου και θεμελιώνεται στη συνειδητοποίηση του πεπερασμένου.

Η αγωνία του κενού και της έλλειψης νοήματος είναι έκφραση της απειλής που δέχεται η πνευματική ζωή από το μη ον. Δηλώνει δε την απώλεια της απάντησης στο ερώτημα ποιο είναι το νόημα της ζωής.

Η αγωνία της ενοχής και της καταδίκης βασίζεται στην αυτοαπόρριψη και τον αυτομηδενισμό. Η διέξοδος βρίσκεται στη μετατροπή της αγωνίας της ενοχής σε ηθική δράση.

Συνοπτικά η πρώτη έχει οντολογικό χαρακτήρα, η δεύτερη πνευματικό και η τρίτη ηθικό.

Στις θρησκείες και ιδιαίτερα σ' εκείνες που οι θεότητες οφείλουν την ύπαρξή τους στους ανθρώπους διαπιστώνεται εύκολα ότι αυτές οι θεότητες είναι προϊόντα του φόβου του ανθρώπου.

Αντίθετα, ο Χριστιανισμός ως αποκεκαλυμμένη αλήθεια και κόντρα στη θρησκεία, με έναν Θεό που είναι αγάπη και γνωρίζεται στο πρόσωπο του Χριστού, βγάζει τον φόβο από τη ζωή, συμφιλιώνει τον άνθρωπο με τον θάνατο, τον απαλλάσσει από κάθε μεταφυσική αγωνία και με τη χάρη του Χριστού και την κοινωνία του Αγίου Πνεύματος τον καλεί στη Θέωση, δίνοντας απόλυτο νόημα στη ζωή. Και τούτο, γιατί χωρίς τις βεβαιότητες της θρησκείας, χωρίς νομικές και διακαιικές φόρμουλες και χωρίς συγκεκριμένες ανταμοιβές μας καλεί να συνειδητοποιήσουμε βιωματικά την οντολογική μας σχέση με τον Θεό και τον άλλο, νοσηματοδοτώντας έτσι ολάκερο τον κόσμο.

Η θυσία του Χριστού συμφιλιώνει τον άνθρωπο με τον θάνατο, γιατί τον συμφιλιώνει με τον Θεό και τον ελευθερώνει από τον φόβο της μοίρας, από τον φόβο της ανυπαρξίας και από τον φόβο της ενοχής και της καταδίκης, που παύουν να είναι ριζικά κακά.

Δυστυχώς, η εκκοσμίκευση του Χριστιανισμού γενικότερα και των χριστιανικών υποκατάστατων, ιδιαίτερα και ειδικότερα, είναι η πιο επικίνδυνη κατάσταση όχι μόνο για την αλλοίωση της εκκλησιαστικής ζωής, αλλά και για το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον.

Οι Ορθόδοξοι χριστιανοί ζούμε καθημερινά σε μια κατασκευασμένη κατάσταση υποκατάστατων του χριστιανισμού μέσα στην ίδια την Εκκλησία, αλλά και στην προσωπική και κοινωνική μας ζωή. Και τούτο, γιατί έχουμε αντικαταστήσει τις πτυχές της χριστιανικής αποκάλυψης με ιδιοτελείς θρησκευτικές προτάσεις κατά το σύνηθες πρότυπο ειδωλοποίησης ατομικών πεποιθήσεων και παθών. Ερμηνεύουμε σύμφωνα με τις επιθυμίες μας κι ενεργούμε, συνήθως, αντιφατικά ή υποκριτικά. Έχουμε μια θεολογία που δικαιώνει τις πεποιθήσεις (ούτε λόγος για πίστη) κι έναν τρόπο βίου που δικαιώνει τις ιδιοτελείς επιθυμίες μας. Δικαιωνόμαστε από την ύπαρξη ενός Παϊσίου ή Πορφυρίου αλλά ικανοποιούμαστε από την εκπλήρωση των εγωτικών μας ορέξεων.

Χανόμαστε σε μια σύγχυση όπου ο φόβος και η αγωνία απαλούνται φαινομενικά και πρόσκαιρα, όχι από την απολυτρωτική ενανθρώπιση του Θεού Λόγου, τη διδασκαλία του, τα Πάθη και την Ανάστασή του, αλλά από τα διάφορα εφήμερα παραισθησιογόνα και την ψευδαίσθηση της ετικέτας του Χριστιανού που κολλήσαμε στο μέτωπό μας.

<http://www.hanotika-nea.gr/54058-fobos-agwnia-kai-sugxusi/>

++++

Έλλειμμα επικοινωνίας

Γράφει ο ΔΗΜΗΤΡΗΣ Γ. ΓΡΗΓΟΡΟΠΟΥΛΟΣ (+2019)

Το κυριότερο χαρακτηριστικό της εποχής μας είναι το έλλειμμα επικοινωνίας, τόσο μεταξύ των ανθρώπων, όσο και μεταξύ του ανθρώπου και της φύσης που τον περιβάλλει.

Οι άνθρωποι ομιλούν και φαινομενικά συνομιλούν, εκμεταλλεύονται τη φύση, αλλά δεν επικοινωνούν, δεν κατανοεί ο ένας τον άλλο και δεν σέβονται το περιβάλλον, γιατί έμαθαν να το χρησιμοποιούν για εφήμερα οφέλη χωρίς κατανόηση των συνεπειών.

Οι άνθρωποι στον πύργο της Βαβέλ (ύψιστο σύμβολο της εγωιστικής αυτοθέωσης) δεν ήσαν άλαλοι, αλλά “μιλούσαν”. Αλλά παρότι μιλούσαν, ή “ομιλία” τους ήταν ακριβώς η μη – επικοινωνία, ήταν η ανύπαρκτη επικοινωνία της εσωτερικής συνομιλίας της πνευματικότητας.

Για τους αρχαίους Έλληνες το κοινωνείν ήταν συνώνυμο του αληθεύειν. Η φράση “**πας μη Έλλην βάρβαρος**”, που μας ξενίζει, φαίνεται πως είχε το νόημα ότι βάρβαρος ήταν ένας

λαός, που όχι μόνο δεν είχε ελληνική παιδεία, αλλά ένας λαός που δεν είχε βίο πολιτικό. Δεν γνώριζε τον θεσμό της πόλης. Οι άνθρωποι δεν είχαν την τιμή να είναι πολίτες. **Η πόλη είναι το κατεξοχήν γέννημα των Ελλήνων και σημαίνει ένα τρόπο συλλογικής συνύπαρξης.** Δεν σημαίνει απλώς ένα μεγενθυμένο οικισμό. Μεγάλοι τέτοιοι οικισμοί και ακόμη μεγαλύτεροι, υπήρχαν στην Αίγυπτο και στη Βαβυλώνα. **Πόλη είναι άλλος τρόπος βίου. Αυτός ο τρόπος εντοπίζεται από τον Αριστοτέλη με την κλασική διατύπωση, ότι είναι ο τρόπος που σκοπεύει όχι στη χρεία, αλλά στο αληθές.** Δηλαδή η πολιτική εμφανίζεται όταν μια συλλογικότητα ανθρώπων, μια ομάδα ανθρώπων ξεπερνά το ενδιαφέρον για το τι είναι χρήσιμο, τι είναι αναγκαίο. Η κοινωνία, όπως λέει ο Αριστοτέλης, συγκροτείται για να εξυπηρετήσει τη χρεία, την ανάγκη.

Το πολιτικό γεγονός εμφανίζεται όταν κάποια συλλογικότητα ξεπερνά την προτεραιότητα της ανάγκης και βάζει στόχο την προτεραιότητα της αλήθειας. Αλλά ποιας αλήθειας;

Στις ημέρες μας μπερδεύουμε την αλήθεια με διάφορες ιδεολογίες και ιδεολογήματα, που ξεφυτρώνουν σαν μανιτάρια. Κάθε ιδεολογία ισχυρίζεται ότι κομίζει την αλήθεια και, μάλιστα, ότι την εξαντλεί στη διατύπωσή της. Για τους αρχαίους Έλληνες και ειδικότερα για τον Αριστοτέλη, η αλήθεια είναι μια σύνθετη λέξη από το στερητικό α και λήθη - λανθάνω, που σημαίνει κρύβομαι.

Λήθη είναι η απόκρυψη. Αλήθεια είναι η έξοδος από τη λήθη, η φανέρωση, η εμφάνιση. Δεν είναι τυχαίο ότι όλες οι λέξεις στ' Αρχαία Ελληνικά, που συνδέονται με τη λειτουργία της γνώσης συνδέονται και με τη λειτουργία της όρασης. Μιλάμε για θεωρία - θεωρώ. Μιλάμε για φαινόμενο, για ιδέες από το ιδείν. Ακόμη και το ρήμα φημί - λέγω βγαίνει από το πιφάσκω= φωτίζω. Η αλήθεια λοιπόν είναι αυτό που φαίνεται, που είναι σε όλους ορατό. Είναι αυτό που προσφέρεται στην εμπειρία όλων. Έτσι, σιγά - σιγά, η αλήθεια για τους Έλληνες σημαίνει το αιώνιο, το άφθαρτο στοιχείο, το όντως υπαρκτό. Είναι ο λόγος που διέπει τις σχέσεις των υπαρκτών μεταξύ τους και συγκροτεί το σύμπαν σε κόσμο, δηλαδή σε κόσμημα (στολίδι) σε αρμονία και ομορφιά, που εμείς καθημερινά καταστρέφουμε, προκειμένου να ικανοποιήσουμε την απληστία μας - ούτε καν τις ανάγκες μας.

Δυστυχώς, από καιρό τώρα, έχουμε γίνει από πολίτες εξηλιθωμένες ατομικότητες, φίλαυτα άτομα χωρίς κριτική σκέψη μ' ένα τρόπο ζωής που δεν αποσκοπεί στο αληθεύειν, στο όντως υπαρκτό, σε μια όντως ζωή, αλλά στη σύγχυση και την αλλοτρίωση της ανθρώπινης προσωπικότητας, καθώς και στην καταστροφή του περιβάλλοντος με τη "δικαιολογία" της ανάπτυξης μέσα από μια αχαλίνωτη κατανάλωση για την ικανοποίηση αμφισβητούμενων αναγκών.

Πολιτικοί, πολιτική, κράτος, κοινωνία, μέσα ενημέρωσης συνθέτουν ένα φαύλο κύκλο. Και τούτο, γιατί προσπαθούμε να υψώσουμε ένα νέο πύργο της Βαβέλ, χρησιμοποιώντας πλίνθους αντί για πέτρες και ασφαλτο αντί για πηλό. Χρησιμοποιούμε, δηλαδή, αλήθειες που φτιάχνουμε σύμφωνα με τις ατομικές μας ανάγκες και τα προσωπικά μας γούστα, άσχετα με την αλήθεια (πέτρα) του κοινωνείν, του αληθεύειν.

Τ' αποτελέσματα, οι συνέπειες του τρόπου ζωής μας, ακόμη κι αν δεν ταρασσουν τον πνευματικό μας λήθαργο, μαρτυρούν την αποτυχία μας. Ο πύργος της Βαβέλ δεν θα φτάσει ποτέ ως τον ουρανό. Τα υλικά του δαιμονοτόκου εγώ μας θα μετατρέπονται σε ερείπια αντί σε πληρότητα ζωής, δηλαδή αιωνιότητας.

Όσο η χρήση και η αναγκαιότητα θα δεσπόζουν και θα καθορίζουν το νόημα της ζωής μας, θα υπάρχει έλλειμμα επικοινωνίας, που σημαίνει ότι θα σκεπτόμαστε και θα μιλούμε χωρίς να καταλαβαίνουμε ο ένας τον άλλο, περιπλανώμενοι σαν σκιές ανάμεσα στα ερείπια του πύργου της Βαβέλ, που νομίζουμε ότι υψώνουμε.

Η έλλειψη πνευματικής επικοινωνίας θα μας κρατά δέσμιους στην “αλήθεια του θανάτου” πολλές φορές ανεπίγνωστα ή σκοτισμένους από ψευδαισθήσεις.

Ο τρόπος που επικοινωνούμε σήμερα είναι αδιέξοδος. Τα λόγια του αγίου Μακαρίου του Αιγυπτίου σκιαγραφούν με τον καλύτερο τρόπο τη βαβελική εποχή μας: *«Ὡσπερ γὰρ βάρβαρον τοῖς ἀνθρώποις ἢ τῶν χελιδόνων καὶ τῶν λοιπῶν πετεινῶν φωνή, οὕτω καὶ τοῖς σαρκικοῖς οἱ τῶν πνευματικῶν λόγοι βάρβαροι εἰσὶν»*. (Ὁμιλ. ΙΣΤ).

Ὅπως, δηλαδή, εἶναι ἀκαταλαβίστικη γιὰ τοὺς ἀνθρώπους ἡ λαλιά τῶν πουλιῶν, ἔτσι ἀκαταλαβίστικα εἶναι γιὰ τοὺς κοσμικοὺς ἀνθρώπους τὰ λόγια τῶν ἀνθρώπων τοῦ πνεύματος.

Αναμφισβήτητα καὶ στὴν ἐποχή μας ὑπάρχουν υλικά καὶ υλικά, φωνές καὶ φωνές γιὰ τὸ πῶς νὰ τὰ χρησιμοποιοῦμε, ὥστε νὰ οικοδομήσουμε τὸν κόσμον ποὺ ἐπιθυμοῦμε. Διαλέγουμε καὶ παίρνουμε. Κλείνουμε ἢ ἀνοίγουμε τ' αὐτιά μας. **Ἡ προσωπικὴ εὐθύνη προηγείται τῆς συλλογικῆς.** Ὅλα τ' ἄλλα εἶναι προφάσεις γιὰ τὶς ἀποτυχίες μας.

<http://www.hanotika-nea.gr/41945-elleimma-epikoinwnias/>

Εκτύπωση: https://www.imdleio.gr/diaf/2019/Gregorop_D.pdf